

Djøf og Forsetes konference: Retsstaten under pres, 6. december 2021

Afsnit II: Retsstatens betydning for borgeren

Administrativ fratagelse af statsborgerskab og danske børn i syriske lejre.

Advokat Knud Foldschack

Jeg kom hjem torsdag morgen fra fangelejrene i det nordøstlige Syrien. Der er to fangelejre i det kurdiske selvstyreområde, al-Hol og al-Roj. I al-Hol lejren sidder der 55.000 børn og kvinder og i al-Roj ca 2.000 fanger. Jeg vil gerne give et øjebliksbillede fra de to lejre. Dagen før vi tog hjem, var der kvindeoprør i al-Roj. Vi måtte hurtigt eskorteres ud af lejren, fordi ekstremistiske fanger, som var IS-sympatisører, gerne ville overtage mere af magten og selvstyret i hele lejren.

Under vores besøg fik vi også lejlighed til at besøge en afradikaliseringslejr. Lederen fortalte om en af de unge, at han havde været kriger, da han var 10 år gammel sammen med sin far. Faderen havde haft en borgmesterlignende stilling i et større område. Drengen havde fortalt til lederen: "Ja jeg gjorde jo ikke noget forkert, det var min far, der halshuggede alle de der mange, mange mennesker. Jeg tog jo kun hovederne og bar dem over i kurven". Så det var hans forbrydelse og hans måde at agere på.

Hvorfor fortæller jeg disse historier. Det gør jeg, fordi jeg som advokat i 2 år har arbejdet med sager om fratagelse af statsborgerskab, og måske især spørgsmålet om at få de danske børn hjem. De børn, der har dansk indfødsret og ret til statsborgerskab, og de børn, der har dansk statsborgerskab, uanset de har været taget med ned til Syrien og til kalifatet i sin tid.

Jeg har arbejdet med sagerne i to år, og min oplevelse er, at man ikke kan være advokat i disse sager og sidde i Danmark. Man bliver nødt til at rejse til Syrien. Man bliver nødt til "at lukke sagerne op". Man bliver nødt til at dokumentere, at der er forhold, der er i strid med konventionerne. Man er nødt til at dokumentere det ved at fremlægge beviser for, at man ikke kan have børn, der vender Danmark ryggen. Det er det danske retssystem og det danske politiske system, som har vendt disse børn ryggen. Det har været chokerende at opleve, at det har været nødvendigt at tage til Syrien for at kunne være de danske borgeres talerør og fremskaffe dokumentationsmateriale for at komme igennem med at få tingene ændret eller i hvert fald prøve at gøre det lidt bedre.

I september 2019 udtalte Jeppe Kofod og Nick Hækkerup på et samråd i Folketinget, at man gerne ville hjemtage børn og kvinder, hvis der var tale om børn, som havde meget alvorlige sygdomme, og som ikke kunne helbredes i kurdisk område, og som kunne risikere at få varige men. Da den udtalelse kom, tænkte jeg, at det kunne da ikke være så problematisk, for selvfølgelig kan

der da ikke sidde 19 børn i en syrisk fangelejr i det kurdiske område under fængselslignende forhold, under fuldstændig urimelige vilkår, og så ikke være i en situation, hvor de tog varig skade og ikke kunne få den nødvendige behandling. Det må da være logik. Men der skulle altså gå flere år, før man fik taget de første 14 børn hjem.

Det uhyggelige er, at der skulle gå så lang tid, selvom en task force i maj tog ned til lejren med den opgave at vurdere: "Kan man tage de her børn hjem uden deres mødre?" Og de kom hjem og af-lagde en rapport og sagde: "Det kan man ikke". Derudover kan man ikke udelukke, at disse danske børn i henhold til den europæiske menneskerettigheds-konventions artikel 8 har ret til at komme hjem sammen med deres mødre. Selvom vi er i den situation, at disse danske børn formentlig/måske har ret til at komme hjem sammen med deres mødre, så er vi stadig i et scenarie, der hedder: "Det skal afklares via domstolsprøvelse". Det, der er det rigtigt uhyggelige i det her, er, at disse domstolsprøvelser er politikernes tidsforlængelse. Det er jo den virkelighed, der er ved at skulle igennem en Østre Landsretssag, derefter en Højesteretssag og til sidst en afprøvelse ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Det kan tage så lang tid, at jeg i hvert fald er helt sikker på, at det overlever disse børn ikke. Jeg har så sent som i onsdags siddet med de 5 danske børn, der er tilbage i lejrene. Jeg har siddet med børn på 4-5 år med granatsplinter i armene, med underernærede børn, som ikke overlever disse tidsprocesser. Derfor er det så katastrofalt, at man hele tiden med disse tidsforskydningsmuligheder ikke griber ind og overholder konventionerne eller i hvert fald den moralske etik, der ligger i de retningslinjer, der er i konventionerne.

Derudover er der problemet med statsborgerskaberne. Det var sådan, at der kom en ændring af indfødsretsloven, fordi staten så det som et problem, at folk var rejst til kalifatet i de syriske områder. Så havde staten et behov for at frakende statsborgerskabet fra de personer, der have dobbelt statsborgerskab, og det ville man gerne gøre over for personer, der var i udlandet. Det betød, at man fik nogle regler i oktober 2019, hvorefter man kunne frakende statsborgerskabet for personer, der havde dobbelt statsborgerskab. Der er tale om 11 personer. Der er altså tale om en meget kompliceret enkeltsagslovgivning, som regulerer i alt 11, måske 12-13 personers forhold. Det drejer sig om personer, som har dobbelt statsborgerskab i forhold til lande, som hedder Iran, Marokko og Somalia.

Det er desuden tvivlsomt, om de overhovedet har dobbelt statsborgerskab.

Der er derudover tale om lande, vi aldrig ville drømme om at sende folk tilbage til i forhold til torturbestemmelserne. Men det, man vedtog, var altså en regel om, at man administrativt kunne frakende statsborgerskab.

Jeg er advokat for en af dem, der fik frakendt sit statsborgerskab. En af de aller første af dem alle, som fik frakendt sit statsborgerskab i november 2019. Det foregik på den måde, at hun fik besked i sin e-boks. Hun sidder altså i en fangelejr nede i Syrien, men hun fik beskeden i sin e-boks om, at

hun havde fået frataget sit statsborgerskab. Der er ikke adgang til e-boks i fangelejrene i de syriske områder. Der er rent faktisk kontinuerlige strømafbrydelser hvert 5. minut og nogle gange meget længere, men der i al fald ikke adgang til e-boks. Hun havde rent faktisk meddelt den danske stat ca. en måned før, at hun var i fangelejren. Hun havde rent faktisk meddelt den danske stat, at hun kunne blive partshørt, og at hun kunne få orientering. Men det så man stort på. Denne lov muliggjorde, at man kunne frakende statsborgerskabet, og hvis hun var uenig i statsborgerskabsfrakendelsen, som hun ikke havde kendskab til, så kunne hun anlægge en civil retssag inden for fire uger. Nu var hun så heldig, at der var en, der hørte om det, og som kontaktede hendes bror i Danmark. Så hun nåede som en af de få at anlægge denne sag inden for 4 uger. Og dermed kunne sagen køre. Vi har ført denne sag fra november - december 2019 og frem til i dag. Den bliver i øjeblikket behandlet ved Østre Landsret.

Men det er en skrækindjagende oplevelse, hvordan sådan en proces føres fordi man vedtog en civil proces i stedet for at behandle denne sag korrekt som en straffesag, Amal fik frataget statsborgerskabet, fordi hun kunne mistænkes for at kunne dømmes iht § 14 j og e i straffeloven. Så hun kunne enten dømmes for at have været ulovligt i Syrien på et tidspunkt, eller hun kunne dømmes, fordi hun havde handlet til skade for danske interesser. Det ville jo normalt være en straffesag. Det ville jo normalt være en sag, hvor man havde en forberedelse, en sigtelse, en tiltale, og så ville man have haft en retsstat, hvor man kunne føre vidner og en partsdeltagelse. Så ville man have fået en dom på et eller andet tidspunkt, og så ville man i forlængelse af den dom eller i tilknytning hertil måske have fået en frakendelse som i en udvisningssag. Men sådan er disse regler ikke. Man har byttet om på det. Man har simpelthen sagt, det er en civil retssag, så derfor er det dig, Amal, der skal bevise, at du ikke har handlet i strid med nationens interesser. Det er dig, der skal bevise, at du har været lovligt i syrisk område.

Og det interessante i den forbindelse er, at materialet til at oplyse sagen i denne frakendelsessag har været nærmest lig nul. Man har frataget statsborgerskabet på baggrund af et ensidigt indhentede notat fra PET. Det ensidigt indhentede notat, har ikke været bilagt nogen form for dokumentation. Der har heller ikke været nogen form for reel partshøring, fordi det, man sendte til partshøring, var bare PET-notatet, som i øvrigt fuldstændigt ensidigt bygger argumentationen op omkring en artikel i Weekendavisen. Altså en artikel i Weekendavisen, som den pågældende Amal har givet en uge efter, at hun kom i fangenskab og fire måneder efter, AT HUN HAR VÆRET I KRIGSZONER. Altså en uge efter, at hun kommer til Al-Roj lejren, giver hun et interview til Weekendavisen. Og hvad hun siger til Weekendavisen? Det, der danner grundlag for, at hun får frataget sit statsborgerskab efter indstilling fra PET. Det er ganske alarmerende, for når man ser på sagen, så kan man se, at man nøje har sorteret i, hvad hun har sagt til Weekendavisen. Dvs. alt, hvad hun oplyser om, at hun er flygtet og har prøvet at komme ud af Islamisk stat, det har man ikke taget med i argumentationen. Man har kun taget det med, som viser, at hun har været i området og altså fint sorteret i, hvad der kan bruges for en frakendelse, og fint frasortet det, der ikke passer til en frakendelse. Og det sker altså i en retsstat som Danmark!

Derudover har man, i forhold til Weekendavisnotatet, overhovedet ikke været opmærksom på, at kvinden, Amal, sidder i en fangelejr. I en fangelejr, hvor der ikke er nogen kontrol med IS-sympatisører. I en fangelejr, hvor ingen ting kan være sikkert i forhold til, hvad fangevogterne mener, og hvad medfangerne mener. Der er daglige teltafbrændinger i forhold til intern justits i lejren. Hun har altså afgivet et interview til Weekendavisen på vilkår, hvor vi på ingen måde kan finde ud af, hvad var risikoen for hende i forhold til at sige: "Jeg holder af IS" eller "Jeg er imod IS". Hun har selvfølgelig udtalt sig på et tidspunkt, hvor hun skal have alle ting til at flyde, for at undgå at bringe sig selv i en vanskelig situation.

Hun var derudover tvunget til at deltage i interviewet. Vi har kunnet finde ud af, at man ikke frivilligt kan sige, om man vil interviewes eller ikke. Så det er det, man bygger en frakendelsessag op på. Det er en avisartikel i forhold til, at Amal har udtalt sig på vilkår, vi ikke kender noget til, og i øvrigt med den sortering i udtalelserne, som passer ind i det politiske ønske om at frakende hende statsborgerskabet. Det er det materiale, vi har haft og har kunnet analysere i forbindelse med retssagen. Så har vi prøvet at finde ud af, om der har været partshøring, eller om der på nogen måde overhovedet har været en sagsopbygning, der har været forsvarlig. Og det er lig med nul. Man har efterfølgende fået at vide, at PET og den danske stat har været ca. 5 eller 6 gange nede i lejrene. Man har været dernede masser af gange for at foretage afhøring i de straffesager, der kører nu. Men man har altså ikke gjort sig den ulempe, da man skulle frakende 11 mennesker deres statsborgerskab, at lave partshøring eller en sagsoplysning og prøve at få et fundament for at behandle disse sager ordentligt. Derudover har man ikke sendt noget materiale overhovedet, som gjorde, at man kunne forsvare sig eller udtale eller på nogen måde eller forklare: "Jamen jeg har gjort sådan, eller jeg var der, fordi jeg var nødt til det". Man har på ingen måde gjort andet end at meddele så lidt som muligt, sortere så meget som muligt i forhold til, hvad der taler for, at man kan frakende statsborgerskabet. Og nærmest prøvet at lægge forhindringer igennem lovteknik og i forhold til den måde, man har administreret loven på. Forhindre, at den pågældende kan forsvare sig i forhold til en så alvorlig ting som frakendelse af et statsborgerskab.

Man har heller ikke foretaget nogen proportionalitetsvurdering i forhold til frakendelse af statsborgerskab. Vi taler om en mor med to børn, som er hamrende syge, som ikke overlever, hvis de skal bo i de her lejre i flere år. Den ene dreng er 3-4 år, vejer 8½ kg, og er underernæret. Der er simpelthen tale om børn, der ikke kan klare dette her. Det har man ikke ladet indgå i vurderingen. Man har heller ikke ladet indgå i vurderingen, at disse børn i henhold til EMK har ret til at komme til Danmark med deres mødre. Vi afventer en snarlig afgørelse fra Storkammeret, om børnene har ret til at komme til Danmark sammen med deres mødre. Det har man ikke taget med i vurderingen.

Når vi så kommer til selve domstolsbehandlingen, selve retssagen, som jo er en civil sag. Så oplevede jeg nærmest tragiskkomiske forhold, da vi tirsdag i forrige uge, på den første retsdag, skulle

have det, der hedder et videolink- kontakt til lejrene i Syrien. Det er sådan i hht. frakendelsesloven, at man ikke behøver at have partsdeltagelse. Det står i loven, at parten godt kan være repræsenteret via et videolink eller en partserklæring. Det var aftalt i Østre Landsret, at jeg skulle have lov til at forberede sagen sammen med den pågældende fra kl. 8 - kl. 12 ca, og så skulle retten sættes, og så skulle vi have en partsforklaring eller en partsdeltagelse via videolink kl. ca. 13. Der blev sendt en repræsentant fra den danske stat og en repræsentant fra advokatkontoret ned i lejren. Og det første, vi fik at vide af vores repræsentant, var, at vi ikke måtte komme ind i lejren og være med i partsdeltagelsen, før statens repræsentant kom. Så der røg forberedelsen. Jeg kunne altså ikke få lov til at forberede sagen med min klient. Derudover virkede video -linksystemet ikke. Jeg tror, at jeg fik 20 minutters forberedelse. I øvrigt med den mærkelige oplevelse, at den officielle person fra Danmark, der var med, var en tekniker. Det viste sig, at teknikeren, som skulle overvære samtalen, og som skulle sikre, at det skete på et uvildigt grundlag, var en repræsentant fra Rigspolitiet. Så der var nogenlunde kontrol med, hvad der foregik i forhold til sagens forberedelse. Så det, der skulle være en fair retshandling i hht grundlovens § 63, var en forberedelse, som var lig nul, og en partsdeltagelse lig med nul. Og det, der er et af problemerne i denne her sag, er, at min klient, Amal, hvis hun kommer til at sige bare en lille ting forkert, kan hun jo inkriminere sig selv. Så vi fik altså en retshandling i ØL hvor vi på en meget stor del af de spørgsmål, der blev stillet på en lille Ipad, der gik rundt i retslokalet, fik den problemstilling, at jeg mange gange måtte råde min klient til at sige, det skal du ikke svare på. Fordi selvfølgelig skal hun ikke svare på et spørgsmål, hvor hun kan inkriminere sig selv eller andre. Så retshandlingen i denne sag er fuldstændig utilstadelig.

Hvis man kigger på lovgrundlaget, hvis man kigger på sagsoplysningen, hvis man kigger på vilkår for en fair proces, hvis man kigger på vilkår i forhold til partshøring, proportionalitetsafvejninger, inddragelse af internationale regelsæt, så bliver man chokeret. Jeg blev chokeret, da jeg var i de syriske fangelejre i det kurdiske område. Men jeg var ikke så bange dernede, som jeg er i forhold til retssikkerheden på den måde, vi agerer i de her sager omkring børnene og de kvinder, der mister deres statsborgerskab

Tak for ordet.